

Klasik Türk Müziği Makamları Uygulanarak Yapılan Hemşirelik Doktora Tezlerinin Değişkenler Açısından Sistemik İncelenmesi*

Made by Application of Classic Turkish Music Maqam Nursing Doctoral Thesis Systematic Analysis in

Terms of Variables

Hatice Dilek Doğan¹

¹Dr Öğr Üyesi, Beykent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, <https://orcid.org/0000-0003-4929-5412>

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, Klasik Türk Müziği makamlarının hastalıklar ve semptomlar üzerine etkilerini araştıran, deneysel hemşirelik doktora tezlerinin sistemik incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Retrospektif ve tanımlayıcı tipteki çalışma, rehber PRISMA-P 'ye göre Ulusal Tez Merkezi taranarak, Ekim 2021-Mart 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Tezlerin alınma ölçütlerinde başlıkta "müzik terapi" "müzik tedavi" "müzikle tedavi" "müzikle terapi" kelimelerinin bulunması, hemşirelik alanında yapılması ve tezde Klasik Türk Müziği makamlarının uygulanması aranmıştır. Ölçütleri karşılayan 1999- 2021 yılları arasında yapılmış, 14 hemşirelik doktora tezi amaç, yöntem, bulgular ve sonuç değişkenleri açısından kronolojik sırayla değerlendirilmiştir. Çalışmanın analizinde sayısal değerlendirmeler kullanılmıştır.

Bulgular: Tezlerin % 85.6'sı 2012- 2021 yılları arasında, en fazla oranla %21.42'si İç Hastalıkları Hemşireliği ve Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği'nde, %14.28'i Psikiyatri Hemşireliği alanında yapıldığı belirlenmiştir. Hastalara sıklıkla Acemaşiran, Nihavent, Uşşak, Rast, Hüseyini, Segah, Buselik, Zirgüleli Hicaz ve Zirefkend Makamlarının dinletildiği ve çoğunlukla psikolojik semptomlar üzerine makamların etkisinin incelendiği görülmüştür. Tezlerde en fazla Rast, Acemaşiran ve Hüseyini makamları uygulanmıştır. Çalışmalarda Rast ve Uşşak makamı'nın kaygı, korku gibi anksiyete faktörlerini azalttığı ve gevşemeye yardımcı olduğu; Zirgüleli Hicaz ve Zirefkend makamları'nın uyku kalitesini etkilediği ve yorgunluğu azalttığı, Nihavent ve Rast makamları'nın hasta memnuniyetini ve yaşam kalitesini artırdığı, Acemaşiran, Hüseyini ve Nihavent makamlarının ağrı ve fizyolojik parametrelerde olumlu etkilerinin olduğu bulunmuştur.

Sonuç: Tezlerin sonuçları doğrultusunda, Klasik Türk Müziği makamlarının öncelikle psikolojik semptomlar ve ağrı olmak üzere, uyku kalitesinin artırılması ve yaşam bulgularının iyileştirilmesinde uygulanabileceği belirlenmiştir. Türk Müziği makam terapisinin deneysel çalışmalarla güçlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bilimsel sonuçlar, makamların semptomlara yönelik tedavisinde kullanılabileceği gibi, Türk Müziği makamları'nın kültürlerarası hemşirelik ve sağlık uygulamalarına yön verebileceğine inanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hastalık, Hemşirelik, Semptom, Makam, Müzik Terapi

ABSTRACT

Objective: In this study, is aimed to examine the experimentally nursing doctorate theses that investigate the effects of Classical Turkish Music maqams on disease and symptoms.

Methods: This retrospective and descriptive study was conducted between October 2021- March 2022, by scanning the National Thesis Center, according to the guide PRISMA-P. In the acceptance criteria of the theses, "music therapy" "music therapy" "therapy with music" "therapy with music" were found in the title, were made in nursing and the application of Classical Turkish Music maqams in the thesis were sought. 14 nursing doctoral theses, which were made between 1999 and 2021, that met the criteria, were evaluated in chronological order in terms of purpose, method, findings and outcome variables. Numerical evaluations were used in the study analysis.

Results: It was determined that 85.6% of theses were made between 2012 and 2021, the highest rate was 21.42% in Internal Medicine Nursing and Surgical Nursing, 14.28% in Psychiatric Nursing. It was observed that the patients were often listened to the Acemaşiran, Nihavent, Uşşak, Rast, Hüseyini, Segah, Buselik, Zirgüleli Hicaz and Zirefkend maqams, and the effects of the maqams on the psychological symptoms were mostly examined. Rast, Acemaşiran and Hüseyini maqams were mostly used in theses. Studies have shown that Rast and Uşşak maqams reduce anxiety factors such as anxiety and fear and help relaxation; It was found that Zirgüleli Hicaz and Zirefkend maqams affect sleep quality and reduce fatigue, Nihavent and Rast maqams increase patient satisfaction and quality of life, and Acemaşiran, Hüseyini and Nihavent maqams have positive effects on pain and physiological parameters.

Conclusion: As results, maqams can be used to increase sleep quality and improve vital signs, reducing psychological symptoms and pain level. There is need to strengthen maqam therapies with experimental studies. It is believed that scientific results can be used and maqams can guide intercultural nursing and health practices.

KeyWords: Disease, Nursing Thesis, Symptom, Maqam, Music Therapy.

*Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, 2022; 12 (3):610-627

DOI: 10.31020/mutfd.1104730

e-ISSN: 1309-8004, ISSN 1309-761X

Geliş Tarihi – Received: 17 Nisan 2022; Kabul Tarihi - Accepted: 28 Temmuz 2022

İletişim - Correspondence Author: Hatice Dilek Doğan <dilekdogan@beykent.edu.tr>

Giriş

Müzik, insanın duygu ve düşünceleri seslerle açıklayan, sesleri belli bir düzen ve ahenk içerisinde sunan önemli bir sanat alanıdır. Bilinen en ilkel yaşayış şekillerinden, günümüz modern dünya topluluklarına kadar müzik haberleşme, eğlence, sihir, trans, vech, tedavi gibi pek çok alanda kullanılmış ve en yüksek formuna san'at ile ulaşmıştır. Güzel sanatlar içinde insanda tesir gücü en yüksek olan sanatın müzik olduğu kabul edilmektedir.^{1,2}

Pek çok kişi için müzik, keyif verici bir eylemdir ve ruhsal durumların yükseltilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Ayrıca müzik, sosyalizasyonu arttıran, psikotik semptomları azaltan, egoyu kuvvetlendiren, bilinçte uyanıklılığı yükselten ve kişideki aktiviteyi ilerleten bir model olarak da görülmektedir. Nitekim Türkiye’de müzik, Osmanlı İmparatorluğu döneminde pek çok hastalıkta terapi amacıyla kullanılmıştır. Literatürde müzik terapi modelleri üç farklı uygulama şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: müzik terapi, müzik tıbbi ve diğer müzik temelli uygulamalardır. Müzik terapisi; müzikal seslerin ve melodilerin fizyolojik ve psikolojik etkilerini çeşitli durumlara göre düzenlemek suretiyle belirli bir yöntemle kişiye yapılan tedavi şeklidir. Müzik terapide ritm, melodi ve armoni gibi müzik öğeleri yer almaktadır. Amerikan Müzik Terapi Derneği tarafından müzik terapi “bireyselleştirilmiş ihtiyaçlar doğrultusunda yapılandırılan müzik uygulamalarının, geçerli eğitimlerini tamamlamış yetkili bir müzik terapisti tarafından terapötik bir ilişki içinde, klinik ve kanıta dayalı olarak müziğin kullanılması” şeklinde tanımlanmıştır. Müziğin fizyolojik değişkenler ve beyinde oluşturduğu etkilerinden yararlanıldığı; genellikle sağlık bilimcilerce yapılan “dinlemeye dayalı” uygulamalara müzik tıbbi denilmektedir. Müzik terapi ve müzik tıbbi dışındaki müzik temelli uygulamalar ise müzik becerileri olan müzisyenler tarafından bireylerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlamak ve sosyalleşmelerini desteklemek amacıyla düzenlenen etkinlikleri içermektedir.³⁻⁵

Müzik insan ruhunu güçlendiren, dinlendiren, rahatlatan ve ona huzur veren bir etkiye sahiptir. Bu etkinin nasıl oluştuğu ile ilgili bazı temel bilgiler mevcuttur. Araştırmalarda beyne gelen müzikal uyarıların hipotalamus, prefrontal, singular korteks, , amigdala, hipokampus ve korteks bölgelerinde belirli yolları harekete geçirdiği görülmüştür. Ayrıca endorfin, dopamin, nitrit oksit ve enkefalin gibi biyokimyasal mediyatörlerin de müzik deneyimiyle ilgili olduğu gözlenmiştir. Müziğin duygusal durumumuzu düzenleyen nöro-endokrin yanıtın etkisini azalttığı, parasempatik sistem aktivitesi ile katakoleminlerin salgısını düşürerek serotonin, testosteron, adrenalin, dopamin üzerine olumlu etkilerinin olduğu belirlenmiştir. Keyif verici durumlarda ortaya çıkan dopamin müzikle aktive olabilmektedir. Müzik, nitrit oksidin salınmasını etkilemektedir; bu durum vazodilatasyona, cilt ısısında artışa ve kan basıncında azalmaya sebep olmaktadır. Nitrit oksitin antiviral, antibakteriyel ve immün modülatör üzerine işlevi olduğu için müziğin organizmanın bakteriyel ve viral enfeksiyonlarla savaşmasına, bağışıklığın güçlenmesine ve endotelial aktivasyona yardımcı olabileceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte tekrarlayıcı ritimler, zararlı uyarıların beyin tarafından algılanmasını düşürerek işitsel sapmaya yol açmaktadırlar. Endorfin müziğin algılanmasında rol alarak, stres hormonu kortizolün azalmasında etkilidir. Tüm bu etkileriyle müzik, bireyi daha mutlu ve daha uyumlu hale getirmekte, rahatlamayı öğrenmesine ve baş etme stratejilerini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla doğal, ucuz ve ulaşılması kolay olan müzik terapi ağrıyı azaltma, ilişkileri geliştirme, konforu artırarak kişinin kendini ifade etme ve kendisine güven gibi bir takım duygu ve durumları tedavi edebilmesine destek olmakta; ayrıca solunum, kan basıncı ve beyin oksijenlenmesini düzenleyerek gevşeme yoluyla yaşam kalitesini artırdığı araştırmaların sonuçlarında bildirilmektedir.⁶⁻¹²

İnsanlar tedavi araçlarıyla müziği birlikte kullanmışlardır; bu nedenle müzikle tedavinin tarihi tıp tarihi kadar eskidir. Homera ameliyatlarında müziğe yer vermiş, Aesculape ise duyma güçlüğünde trampeti kullanmıştır. Sokrates’in öğrencisi Eflatun, müziğin ahenk ve ritimle, ruhun derinlemesine etki ederek insana hoşgörü ve rahatlık verdiğini belirtmiştir. Müzikle tedavi Amerika, Afrika, Asya, Avrupa ve birçok Türk medeniyetine

kadar uzanmaktadır. Tarihte Horasan, Orta Asya, ve Uygur bölgelerinden gelişerek yayılan Türk Musikisi'nde Farabi, Zekeriya ErRazi, Ebu Bekir Razi, Hasan Şuri, İbn-i Sina, ve Haşim Bey, Hekimbaşı Gevrekzade Hafız Hasan Efendi eserlerinde makamların emosyonel durumlar ve organlarla ilişkilerini tanımlamışlar ve müziğin hastalıkların tedavisinde yer alan ilmi noktalarını belirlemişlerdir. Türk Müziği'nde makamlar belirli perde dizilerinden oluşmaktadır. Bu dizilerin bir araya gelmesiyle insanın duygu dünyasına hitap eden makamlar tedavi aracı olarak kullanılmıştır. Tarihteki bazı alimler hekim oldukları kadar aynı zamanda değerli birer müzisyen ve müzikolog olarak çalışmışlar; psikolojik hastalıkların tedavisinde ilaçların yanı sıra müzikle tedavi yöntemlerini de uygulamışlardır.^{4,7,10,11-18} Müzikoterapi çalışmalarında kullanılan ve terapötik etkileri görülen müzik türleri; pentatodik asıllı, improvize ve sezgi imkanı yüksek, bünyesindeki koma seslerin çokluğu sebebiyle çok yönlü bir ifade gücüne sahip olan Klasik Türk müziği, ney müziği ve yine pentatonik müziğin zamanla değişimi olan klasik müziktir. Farabi yazmış olduğu eseri "Musiki-ul-kebir" de, Türk müziği makamlarının insanda duygular üzerine ne tür etkiler oluşturduğunu açıklamıştır.^{13,17}

Farabi makamların etkilerini şu şekilde açıklamıştır:

- Rast makamı: Kişiyi sefa hissi (neşe-huzur) verir.
- Rehavi makamı: Kişiyi beka hissi (sonsuzluk fikri) verir.
- Kuçek makamı: Kişiyi hüzn ve elem hissi verir.
- Büzürk makamı: Kişiyi havf hissi (korku) verir.
- İsfahan makamı: Kişiyi hareket kabiliyeti ve güven hissi verir.
- Neva makamı: Kişiyi lezzet ve ferahlık hissi verir.
- Uşşak makamı: Kişiyi gülme hissi verir.
- Zırgüle makamı: Kişiyi uyku verir.
- Saba makamı: Kişiyi cesaret, kuvvet verir.
- Buselik makamı: Kişiyi kuvvet verir.
- Hüseyini makamı: Kişiyi sükûnet, rahatlık verir.
- Hicaz makamı: Kişiyi tevazu (alçakgönüllülük) verir.
- Ayrıca Acemaşiran makamı: Ağrının azaltılmasında ve spazm çözücü özelliği sayesinde gevşemeye yardımcı olur.^{2,18}

Musiki üstadı Farabi ve Safiyüddin Urmevi, belli vakitlerde bazı makamların icra edilmesinin insanı dinlendireceğini, insanı huzur vereceğini belirtmişlerdir. Buna göre; Rehavi makamı fecirden önce; Hüseyinî makamı tan yeri ağardığı zaman, Rast makamı, Mahur makamı ve Acemaşiran makamları kuşluk vaktinde, Zırgüle makamı öğle vaktinde, Irak makamı ikinci vaktinde, İsfahan gün batarken, Neva makamı akşam, Büzürk makamı yatsı ve Zirefkend makamının uyku saatinde dinlenmesinin faydalı olduğu müzik tarihi literatüründe bildirilmiştir.¹⁸

Müzik terapinin önemini ve iyileşmedeki etkisini 1800'lü yıllarda Florence Nightingale de ifade etmiştir. Nightingale terapötik bir uygulama olarak müziği konforu korumak ve geliştirmek için kullanmış ve uygun müzik kullanımının gücünü kabul etmiştir. Nightingale ayrıca müzik terapiyi hastaların iyileşme sürecinin bir parçası olarak da tanımlamıştır.⁵ Günümüzde Dr. Oruç Güvenç Türk müziğinin bin yıldan fazla geçmişi olan makamlarını çeşitli hastalıklara göre sınıflandırıp tedaviye destek amacıyla kullanılmasını sağlamıştır.

Ülkemizde müzik terapi çalışmalarında, TÛMATA (Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu) grubunun ve Türk Psikologlar Derneği'nin çıkardığı müzik CD'leri kullanılmaktadır.¹⁹

Müziğin tek başına bir eğlence aracı olmadığı, ruh, duygu ve düşünce dünyasını da yansıtan bir kavram olduğunun anlaşılmasıyla pek çok bilimsel araştırmaya müzik terapi konu olmuştur. Literatürde müziğin toplumların ırk, kültür, din ve sosyal yaşam özelliklerine göre farklı niteliklerde ve farklı nota düzeninde karşımıza çıktığı gözlenmektedir. Bu yönü ile müzik terapide uygulanan müzik türünün de önemi anlaşılmaktadır. Aynı özne ile kendi müzik tarihimiz ve kültürümüzün parçası olan ve nitelikli müzikoloji içeriğine sahip olduğu kabul edilmiş “Klasik Türk Müziği Makamları”nın güzel sanatlar, sosyal bilimler ve sağlık bilimleri alanlarında bilimsel pek çok çalışmaya konu olduğu belirlenmiştir. Bu düşüncelerden hareketle, retrospektif ve tanımlayıcı nitelikteki bu sistematik tez tarama araştırmasında, nonfarmakolojik ve doğal bir uygulama olan müzik terapide Klasik Türk Müziği makamlarının uygulandığı hemşirelik doktora tezlerinin ilgili değişkenler doğrultusunda değerlendirilmesi ve sonuçların kültürlerarası sağlık hizmetlerinde hemşirelere ve sağlık çalışanlarına yol gösterici olması hedeflenmiştir. Hemşirelik bakım ve tedavi bilimi için daha güçlü oldukları kabul edilen, doktora eğitimi düzeyindeki tezler bu düşünce ile incelemeye alınmıştır.

Gereç ve Yöntem

Retrospektif ve tanımlayıcı tipteki bu araştırmada, farklı hastalık ve semptomların tedavisi için Klasik Türk Müziği makamlarının kullanıldığı, deneysel tasarımı belirtilmiş hemşirelik doktora tezlerinin ilgili değişkenler ve sonuçlar doğrultusunda incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanı taranarak Ekim 2021 ve Mart 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Alınma kriterlerini karşılayan tezler amaç, yöntem, bulgular ve sonuç değişkenleri açısından kronolojik sırayla incelenmiştir. Çalışmanın analizinde sayısal değerlendirmeler kullanılmıştır.

Araştırmaya Dâhil Edilme Kriterleri

Tezlerin çalışmaya alınmasında:

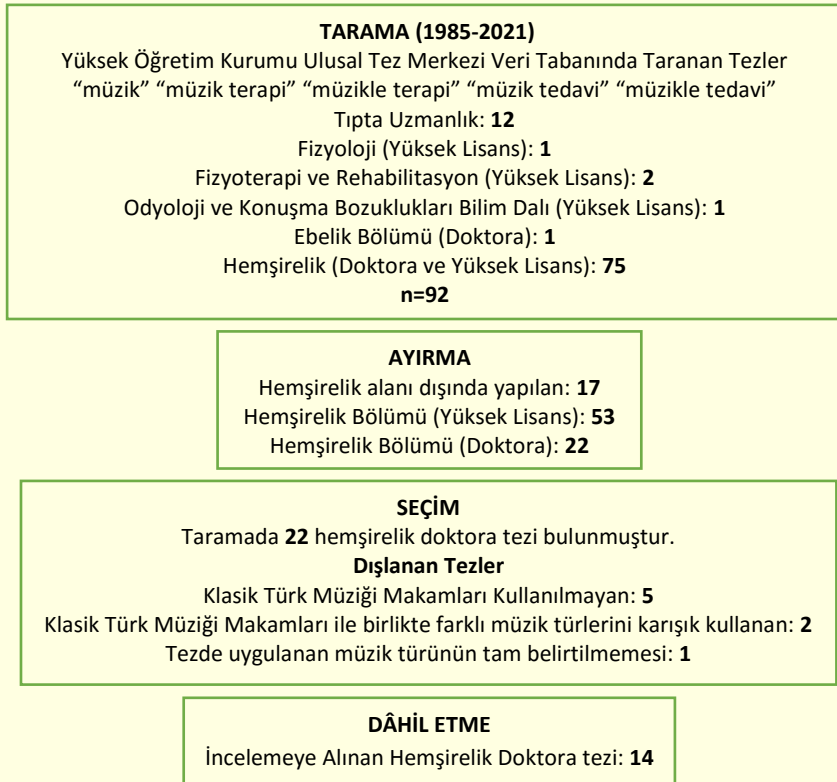
- Araştırma alanının “terapi” ve “tedavi” olması,
- Araştırma başlığında “müzik” “müzik terapi” “müzikle terapi” “müzik tedavi” “müzikle tedavi” anahtar kelimelerinin yer alması,
- Hemşirelik ve/veya hemşirelik anabilim dalları tarafından yapılmış olması,
- Kullanılan müzikte Klasik Türk Müziği Makamlarının uygulanmış olması ve
- Araştırmanın deneysel tasarımının tezde açıkça ifade edilmiş olması, alınma kriterleri olarak kabul edilmiştir (**Şekil 1**).

Araştırmaya Alınmama Kriterleri

- Araştırma başlığında “müzik” “müzik terapi” “müzikle terapi” “müzik tedavi” “müzikle tedavi” kelimelerinin bulunmaması,
- Hemşirelik bölümü dışında farklı sağlık disiplinleri tarafından yapılmış olması,
- Başlıkta “müzik terapi” “müzik tedavi” “müzikle tedavi” “müzikle terapi” olmasına rağmen tez içeriğinde Klasik Türk Müziği makamları dışında müzik türlerinin veya uygulamaların karışık kullanılmış olması
- Tezde Klasik Türk Müziği makamlarına farklı müzik türleri eklenerek birlikte uygulanmış olması
- Araştırmanın deneysel araştırma niteliği taşıması; çalışmaya alınmama kriterleridir (**Şekil 1**).

Araştırmaların Dâhil Edilme Süreci

Ülkemizde müzik terapiyi konu alan ilk tezlerin 1985 yılında başladığı görüldüğünden “1985 yılı” tarama başlangıç yılı olarak alınmıştır. Veri tabanında 1985-2021 yılları arasında Sağlık Bilimleri Enstitüsü arşivine kayıtlı, farklı sağlık disiplinleri tarafından yürütülmüş ve tarama başlıklarını içeren toplam “92” tez olduğu görülmüştür (**Şekil 1**). Bunlar 12 tıpta uzmanlık tezi, 1 fizyoloji yüksek lisans tezi, 2 fizyoterapi ve rehabilitasyon yüksek lisans tezi, 1 odyoloji ve konuşma bozuklukları yüksek lisans tezi, 1 ebelik bölümü doktora tezi ve 75 hemşirelik bölümü tezi (yüksek lisans ve doktora) olduğu görülmüştür. Müzik terapiyi konu alan ilk hemşirelik lisansüstü tezlerinin 1999 yılında yapıldığı belirlendiğinden tarama 1999 ve 2021 yılları arasında tekrar yapılmıştır. Hemşirelik tezlerinden 53’ünün yüksek lisans tezi, 22’sinin ise doktora tezi olduğu görülmüştür. Araştırmada 22 hemşirelik doktora tezi ele alınmıştır. Müzik terapi alanında ilk hemşirelik doktora tezinin 1999 yılında yapıldığı ancak bu tezde makamların yer almadığı belirlenmiştir. Taramada, 5 tezde Klasik Türk Müziği Makamlarının kullanılmaması, 2 tezde Türk Müziği Makamlarıyla birlikte farklı müzik türlerinin aynı semptomlarda karışık olarak kullanılması, 1 tezde kullanılan müziğin içerik ve niteliğinin tam belirtilmemesi nedeniyle bu tezler çalışmaya dâhil edilmemişlerdir. Alınma kriterleri ölçüsünde, Klasik Türk Müziği Makamlarının kullanıldığı ilk hemşirelik doktora tezinin 2007 yılında yapıldığı görülmüş, 2007-2021 yılları arasında yapılmış ve alınma kriterlerini sağlayan 14 hemşirelik doktora tezi amaç, yapılan yıl, anabilim dalı, araştırma deseni, örneklem seçimi, ölçüm aracı, yöntem, bulgular ve sonuç değişkenleri açısından kronolojik sırayla incelenmiş ve analiz edilmiştir (**Tablo 1**). Araştırmanın analizinde sayısal değerlendirmeler kullanılmıştır. Çalışmaya dâhil edilen hemşirelik doktora tezleri PRISMA-P modeline göre seçilmiştir ve PRISMA akış şeması **Şekil 1**’de verilmiştir.

Şekil 1. PRISMA Araştırma Akış Şeması

Tablo 1. Araştırma Sorusunun Oluşturulması ve PICOS Öğeleri

Amaç	Müzik terapide Klasik Türk Müziği makamları uygulanarak yapılan hemşirelik doktora tezlerinin, değişkenler açısından araştırılan semptomlar, seçilen makamlar ve etkilerinin incelenmesi
Katılımcılar	Farklı semptom veya hastalıklara sahip tüm yaş grupları
Müdahale	Klasik Türk Müziği Makamları
Karşılaştırma	-
Sonuçlar	Klasik Türk Müziği makamlarının hangi semptomlar veya hastalıklar üzerine etkisinin olduğuna dair elde edilen sonuçlar ile makamın özelliğine ait herhangi bir semptom sonucu.
Çalışma Tasarımı	Ön-test ve son-test, deneysel, yarı deneysel, randomize kontrollü çalışmalar

***PICOS:** [Katılımcılar (Participants “P”), Müdahaleler (Interventions “I”), Karşılaştırma grupları (Comparators “C”), Sonuçlar (Outcomes “O”), Çalışma tasarımı (Study designs “S”)]

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma evreninin, tez veri tabanı Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi olması, araştırma kapsamına hemşirelik doktora tezlerinin alınması, tezlerdeki örneklem sayılarının ve hasta gruplarının farklılıkları; bu çalışmanın sınırlılıkları arasında sayılabilir. Ayrıca makamların uygulanma yöntemleri ve araştırmalardaki metodolojik farklılıklar da çalışmanın sınırlılığı olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın Etik Yönü

Çalışmanın örneklemini, retrospektif olarak akademik araştırmalarda erişimine açık olan Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki tezler oluşturmuştur. Bu veri tabanında erişime açık tezler yer aldığından, çalışma için etik kurul izni gerekli olmamış ve incelenen tüm tezlere kaynakçada yer verilmiştir. Değerlendirilen tezlerin özet ve tam metinlerine ulaşılmıştır.

Bulgular

Bu sistematik çalışmada, alınma ölçütlerini karşılayan 2007-2021 yılları arasında yapılmış 14 hemşirelik doktora tezi incelemeye alınmıştır (**Tablo 2**).

Tablo 2. Doktora Tezlerinin Yıllara ve Yapıldığı Ana Bilim Dalına Göre Dağılımları

Ana Bilim Dalı	Yıl							
	2021-2017		2016-2012		2011-2007		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı	1	7.14	1	7.14	1	7.14	3	21.42
Çocuk Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı	0	0	1	7.14	0	0	1	7.14
Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı	1	7.14	0	0	0	0	1	7.14
Hemşirelik Ana Bilim Dalı	1	7.14	0	0	0	0	1	7.14
Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı	1	7.14	0	0	0	0	1	7.14
İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı	1	7.14	1	7.14	1	7.14	3	21.42
Psikiyatri Hemşireliği Ana Bilim Dalı	0	0	2	14.28	0	0	2	14.28
Kadın Sağlığı ve Doğum Hemşireliği Ana Bilim Dalı	1	7.14	1	7.14	0	0	2	14.28
TOPLAM	6	42.8	6	42.8	2	14.2	14	100

Araştırmaya dâhil edilen tezlerin yapılan yıl ve anabilim dallarına göre dağılımları Tablo 2’de görülmektedir. Tabloya göre, toplam tez sayısının %21.42’sinin (n=3) İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı ve Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı’nda, %14.28’inin (n=2) Psikiyatri Hemşireliği Ana Bilim Dalı ve Kadın Sağlığı ve Doğum Hemşireliği Ana Bilim Dalı’nda yapıldığı saptanmıştır. Çocuk Sağlığı Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı’nda, Hemşirelik Ana Bilim Dalı’nda, Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı’nda, ve Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı’nda %7.14 (n=1) ile daha az sayıda tez yapıldığı belirlenmiştir. Klasik Türk Müziği Makamlarının uygulandığı doktora tezlerinin % 85.6’sının 2012 ve 2021 yılları arasında yapıldığı gözlenmiştir (**Tablo 2**).

Tablo 3'de tezlerde uygulanan makamlar ve araştırılan semptom veya durumlar yer almaktadır. Tabloya göre en fazla Rast Makamı (n=9; % 17.3), ikinci sırada Acemaşiran ve Hüseyini Makamı (n= 7; % 13.46), üçüncü sırada aynı oranlarda Zirefkend Makamı, Zirgule Makamı ve Nihavend Makamı'nın (n= 5; % 9.61), dördüncü sırada Uşşak Makamı'nın (n= 4; % 7.69) yer aldığı görülmektedir. Çalışmalarda Segah, Buselik ve Büzürk Makamlarının daha az uygulandığı belirlenmiştir. Aynı tabloda hangi semptom veya durum için makamların uygulandığı da gösterilmiştir. Buna göre tezlerde en fazla anksiyete, kaygı, korku, stres, endişe ve depresyon üzerine makamların etkileri araştırılmış (n= 10; % 19.2), bunları sırayla yaşam bulguları ve konfor durumu (sedasyon, memnuniyet ve yaşam kalitesi) (n= 8; % 15.38) ile uyku kalitesi ve ağrı aynı oranda (n= 7; % 13.46), dispne/ oksijen satürasyonu ise (n= 6; %11.52) daha az araştırılmıştır (**Tablo 3**).

İncelemeye alınan tezlerin yazarları, yazım yılları, başlığı, tezin amacı, çalışmanın tipi, örneklem sayısı ve sonuçları **Tablo 4'**de ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Çalışmaların tümünün deneysel ve büyük oranda randomize kontrollü ön test –son test tasarlanmış olduğu belirlenmiştir. Deney ve kontrol gruplarındaki örneklem sayılarının en az 14, en fazla 60 olduğu görülmüştür. Tezlerin 11 tanesinde bir deney ve bir kontrol grubunun bulunduğu, 2 tezde iki deney ve bir kontrol grubunun olduğu, 1 tezde ise üç deney ve bir kontrol grubunun yer aldığı saptanmıştır. Tezler değerlendirildiğinde; başta emosyonel durumlar, konfor (sedasyon, memnuniyet, yaşam kalitesi) ve ağrı olmak üzere müzik terapinin etkilerinin olumlu olduğu, fizyolojik parametrelerden kan basıncı, nabız ve solunumdan en az ikisi ya da en az biri üzerinde etkili görüldüğü tezlerin sonuç bölümlerinde belirtilmiştir (**Tablo 4**).

Tablo 3. Doktora Tezlerinde Uygulanan Klasik Türk Müziği Makamlarının Bazı Semptom ve Durumlara Göre Dağılımları

Bazı Semptom ve Durumlar	Klasik Türk Müziği Makamları																									
	Acemaşiran		Rast		Uşşak		Zirgüle		Zirefkend		Hicaz		Büzürk		Hüseyni		Neva		Nihavend		Buselik		Segah		Toplam	
	Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		Makamı		n	%
Ağrı, Analjezik İhtiyacı	3	3.84	1	1.92	0	0	0	0	0	0	1	1.92	0	0	1	1.92	0	0	1	1.92	0	0	0	0	7	13.46
Anksiyete, Kaygı, Korku, Stres, Endişe	0	0	3	5.76	2	3.84	0	0	0	0	1	1.92	0	0	1	1.92	1	1.92	1	1.92	1	1.92	0	0	10	19.2
Yorgunluk	0	0	1	1.92	1	1.92	1	1.92	1	1.92	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	7.69
Uyku Kalitesi	0	0	0	0	0	0	2	3.84	2	3.84	1	1.92	0	0	1	1.92	1	1.92	0	0	0	0	0	0	7	13.46
Dipne, Oksijen Saturasyonu	1	1.92	1	0	0	0	1	1.92	1	1.92	0	0	0	0	1	1.92	0	0	0	0	0	0	1	1.92	6	11.52
Anne Sütü Üretimi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1.92	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1.92
Yaşam Bulguları	1	1.92	1	1.92	0	0	1	1.92	1	1.92	0	0	0	0	2	3.84	0	0	1	1.92	0	0	1	1.92	8	15.38
Sedasyon, Memnuniyet, Yaşam Kalitesi	1	1.92	2	3.84	1	1.92	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1.92	0	0	2	3.84	1	1.92	0	0	8	15.38
Yenidoğan Stresi	1	1.92	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1.92
Toplam	7	15.38	9	17.3	4	7.69	5	9.61	5	9.61	3	5.76	1	1.92	7	13.4	2	3.84	5	9.61	2	3.84	2	3.84	52	100

Tablo 4. Klasik Türk Müziği Makamları Uygulanarak Yapılan Hemşirelik Doktora Tezlerinin Değişkenler Açısından İncelenmesi

Yazarı/ Yılı	Amaç	Çalışmanın Tipi	Örneklem Sayısı	Uygulanma Yöntemi	Sonuç
DEMİRHAN ve ÖZKAN (2021) Hemşirelik Bilim Dalı (Doktora Tezi)	Spinal anestezi ile yapılan sezaryen doğumlarda dinletilen müziğin ve erken ten temasının annelerin ağrı düzeyine, memnuniyetine ve maternal bağlanmaya etkisinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.	Ön Test-Son Test Randomize Kontrollü Deneysel	Deney 1: 25 Deney 2: 30 Kontrol: 30	Müzik grubuna ameliyat öncesinde 30 dakika, ameliyat sırasında 15 dakika ve ameliyattan sonraki 4. saatte 30 dakika, aynı makamdaki (Acemaşiran Makamı) müzik, mp3 çalar ve kulaklık ile dinletilmiştir.	Sezaryen doğumda müzik ve erken ten temasının birlikte ya da ayrı ayrı uygulanmasının ağrı yönetiminde, emzirme sorunlarının giderilmesinde, anne memnuniyetinin artırılmasında ve maternal bağlanmanın sağlanmasında güvenli ve etkili birer nonfarmakolojik yöntemler olduğu sonucuna varılmıştır.
GÜLÇEK ve AYLAZ (2020) Halk Sağlığı Hemşireliği Bilim Dalı (Doktora Tezi)	Hemodiyaliz hastalarında müzik terapisinin yorgunluk ve anksiyete düzeylerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.	Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Yarı Deneysel	Deney: 60 Kontrol: 60	Deney grubuna haftada üç gün, haftada üç kez, diyaliz seansı esnasında 30 dk boyunca Rast ve Uşşak Makamı parçalar Mp3 çalar aracılığıyla dinletilmiştir. Son gün dinleti yapıldıktan sonra deney grubundan son testler uygulanmıştır. Kontrol grubuna üç hafta boyunca herhangi bir girişim yapılmamış ve rutin hemşirelik girişimleri uygulanmıştır.	Araştırmada diyaliz hastalarının müzikle tedavi sonrası yorgunluk şiddeti ve kaygı düzeylerinin azaldığı saptanmıştır. Müzikle tedavinin diyaliz hastaları için hemşirelik bakımında tercih edilebileceği ve hemşirelerin diyaliz hastalarına müzikle tedavi konusunda rehberlik ve danışmanlık yapabilecekleri sonucuna varılmıştır.
KANT ve BALCI AKPINAR (2020) Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı (Doktora Tezi)	Saçlı deri masajı ve müziğin KOAH'lı hastalarda uyku kalitesi, yorgunluk, dispne ve oksijen saturasyonu üzerine etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.	Ön Test – Son Test Kontrol Gruplu Deneysel	Deney 1: 30 Deney 2: 30 Kontrol: 30	Masaj grubunda yer alan hastalara 7 gün boyunca saçlı deri masajı, müzik grubundaki hastalara 7 gün boyunca her gün aynı saatte yatma saatinden önce hastaların seçtikleri Zirgule ve Zirefkend Makamları 30 dak. boyunca dinletilmiştir. Kontrol grubundaki hastalara hiçbir girişimde bulunulmamıştır.	KOAH hastalarında, saçlı deri masajı uygulaması ve müzik dinletmenin uyku kalitesini arttırdığı, yorgunluğu azalttığı, dispneyi iyileştirdiği ancak oksijen saturasyonuna etki etmediği bulunmuştur.
DÜZGÜN ve KARADAKOVAN (2020) İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı (Doktora Tezi)	Palyatif bakım servisinde yatan hastalara dinletilen müziğin ağrı düzeyine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.	Randomize Kontrollü Deneysel	Deney: 30 Kontrol: 30	Girişim grubundaki hastalara analjezik tedavisine ek olarak uzman desteğiyle tambur eşliğinde Türk musikisi makamlarından Hicaz ve Rast Makamı dinletilmiştir. Girişim grubundaki hastalara toplam altı kez ve her seans 10 dakika olacak şekilde müzik dinletisi yapılmıştır. Müzik dinletisinden önce hastanın ağrı düzeyi ve yaşam bulguları değerlendirilmiş ve müzik dinletisinden 5, 30 ve 60 dakika sonra tekrar hastanın yaşam bulguları ve ağrı düzeyi kaydedilmiştir. Kontrol grubu hastalarına sadece isteme göre önerilen analjezik tedavisi verilmiştir.	Girişim grubuna dinletilen müziğin ağrı düzeyini azalttığı, girişim grubunun kan basıncı, nabız hızı ve solunum sayısının kontrol grubundan daha düşük olduğu bulunmuştur. Palyatif bakım hastalarına dinletilen Türk musikisinin ağrı, kaygı, konfor ve fonksiyonel kapasite üzerinde ve yaşam bulguları kontrolünde etkin olduğu sonucuna varılmıştır.
VARIŞOĞLU ve SATILMIŞ (2019) Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı (Doktora Tezi)	Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde prematüre bebeği olan annelere dinletilen müziğin anne sütü üretimine etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.	Randomize Kontrollü Deneysel	Deney: 20 Kontrol: 20	İlk gün tüm annelere pompa ile süt sağma eğitimi verilmiştir. İkinci ve dördüncü gün deney grubundaki annelere 11.00 ve 16.00'da iki seans 15 dakika müzik (Büzürk Makamı) dinleme ve pompa ile süt sağma, kontrol grubundaki annelere iki seans süt sağma işlemi yapılmıştır. Annelerin stres düzeyleri ilk ve son gün Spielberg Durumluluk Sürekli Kaygı Envanteri ve tükürük kortizol testi ile belirlenmiştir.	Müzik grubunun durumluluk ve toplam kaygı puanları istatistiksel olarak düşük bulunmuştur. Müzik grubu ve kontrol grubu annelerin günlere göre anne sütü miktarları arasında fark görülmezken, yenidoğan yoğun bakımda prematüre annelerin gevşemesini sağlamak ve anne sütü miktarını desteklemek için müziğin kullanılabileceği sonucuna varılmıştır.

<p>DEMİRDAĞ ve AKYÜZ (2018) Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği (Doktora Tezi)</p>	<p>Total diz protezi (TDP) ameliyatı yapılan hastalarda müzik dinlemenin ameliyat sonrası ağrı, yaşam bulguları (kan basıncı, kalp atım hızı, solunum sayısı, oksijen saturasyonu), analjezik kullanım miktarı ve hastanede kalış süresine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Kontrol Gruplu Yarı Deneysel</p>	<p>Deney: 30 Kontrol: 30</p>	<p>Ameliyat günü, ameliyat sonrası 1. gün ve ameliyat sonrası 2. günde 2 seans müzik grubundaki olgulara 30-50 dk. kulaklıkla Acemaşiran Makamı dinletilmiştir. Birinci seans hastalara ameliyathanedeki servise geldikten 60 dk sonra, ikinci seans ise akşam yemek saati sonrasında uygulanmıştır. Kontrol grubu olgularının aynı süre boyunca sessiz bir ortamda dinlenmeleri sağlanmıştır.</p>	<p>Opioid kullanımının müzik grubunda kontrol grubuna göre düşük olduğu, nonopioid kullanımının müzik grubunda kontrol grubuna göre düşük olduğu, müzik grubunun , ameliyat sonrası tüm seanslarda; seans sonrası sistolik ve diastolik kan basıncının, solunum sayısının düşük olduğu görülmüştür. Müzik grubunun tüm seanslarda seans öncesine göre seans sonrası ağrı skorlarında anlamlı düşüşler görülmüştür.</p>
<p>GÖKALP ve EKİNCİ (2015) Psikiyatri Hemşireliği Ana Bilim Dalı (Doktora Tezi)</p>	<p>Müzik terapinin yaşlı kanser hastalarının (Evre II ve III Hematolojik Kanser Hastaları) anksiyete ve uyku kalitesi üzerine etkisinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Ön Test- Son Test Kontrol Gruplu Yarı Deneysel</p>	<p>Deney: 30 Kontrol: 30</p>	<p>Deney grubu ön test verilerinin toplandığı günden başlayarak hastalara 7 gün boyunca her gün gece 20-23 saatleri arasında müzik terapi yapılmıştır. Kemoterapi tedavisi sonrasında müzik terapi seansları tedaviden 48 saat sonra başlatılmıştır İlk 2 gün Hicaz Makamı 3.- 4. gün Hüseyni Makamı ve 5.-6. gün Neva Makamları yer aldığı cd'ler kulaklıkla dinletilmiş ve 7. gün tekrar Hicaz Makamı dinletilerek Müzik terapi sonlandırılmıştır.</p>	<p>Sonuçta, müzik terapinin kanser hastalarının (Evre II ve III Hematolojik Kanser Hastaları) uyku kalitelerini arttırıp, anksiyete düzeyini azalttığı bulunmuştur.</p>
<p>TOKER VE KÖMÜRCÜ (2014) Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı (Doktora Tezi)</p>	<p>Müzikoterapinin preeklampsi gebelerde doğum öncesi anksiyete ve doğum sonrası anne-bebek iletişimi ve memnuniyetine etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Randomize Kontrollü Deneysel</p>	<p>Deney: 35 Kontrol: 35</p>	<p>Deney grubundaki gebelere arka arkaya yedi gün (doğum öncesi beş, doğum sonrası iki gün) günde bir kez 30 dakika müzikoterapi Nihavend, Buselik Makamı uygulanmış, kontrol grubuna rutin bakım verilmiştir.</p>	<p>Müzikoterapinin <i>gebelerin kan basıncı üzerine düşürücü etkisi olduğu, nabız ve solunum sayılarına etkisi olmadığı, fetal hareket sayısında</i> ve nisbeten fetal kalp hızında deney grubu lehine anlamlı fark yarattığı ancak NST sonuçları açısından bir farklılık yaratmadığı gözlenmiştir. Kadın doğum hemşiresi/ebelerin klinikte preeklampsi gebelerin izlem ve bakımında müzikoterapiden yararlanabileceği sonucuna ulaşılmıştır.</p>
<p>PINAR VE TEL (2014) Ruh Sağlığı ve Hast. Hemşireliği Bilim Dalı (Doktora Tezi)</p>	<p>Rast makamında dinletilen müziğin şizofrenik hastalarda işitsel halüsinasyon ve yaşam kalitesi üzerine etkisini belirlemek amacı ile yapılmıştır.</p>	<p>Randomize Kontrollü Ön Test-Son Test Kontrol Gruplu Yarı Deneysel</p>	<p>Deney: 14 Kontrol: 14</p>	<p>İşitsel halüsinasyon yaşadıklarında kullanılmak üzere daha önceden seçilen ve MP3 çalara yüklenen Rast makamındaki müzik 15 dakika kulaklık yardımı ile dinletilmiştir. Hastalar işitsel halüsinasyon duyduklarında müzik dinlemeleri konusunda desteklenmiştir. Klinikten taburcu olurken hastalara PBDÖ, İşitsel Halüsinasyon Özellikleri Anketi tekrar uygulanmıştır. Taburcu müzik yüklü olan MP3 çalar verilerek taburculuk sonrası da işitsel halüsinasyon olduğunda müziği dinlemeleri konusunda eğitim yapılmış, aile de bu konuda bilgilendirilmiştir. Birinci ve üçüncü aylık kontrollerinde Pozitif Belirtileri Değerlendirme Ölçeği, İşitsel Halüsinasyon Özellikleri Anketi ve taburculuk sonrası izlem formu, altıncı aydaki kontrolünde ise Pozitif Belirtileri Değerlendirme Ölçeği,, İşitsel Halüsinasyon Özellikleri Anketi, Yaşam. Kalitesi Ölçeği ve taburculuk sonrası izlem formu tekrarlanmıştır.</p>	<p>Rast makamında müzik dinleme işitsel halüsinasyonu olan hastalarda; işitsel halüsinasyon, Pozitif Belirtileri Değerlendirme Ölçeği'nin halüsinasyon alt grubunu ve yaşam kalitesini olumlu olarak etkilemiştir.</p>
<p>TOSUN VE ERDEM (2013) Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Anabilim dalı Dalı(Doktora Tezi)</p>	<p>Tez 2 aşamalıdır; 1. aşama; Brazelton Yenidoğan Davranış Değerlendirme Ölçeği'nin, Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışılması yapılmıştır. 2. aşamada; aromaterapi, müzikterapi ve vibrasyon uygulamasının yeni doğanın stres ve davranışları üzerine etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Randomize Kontrollü Deneysel</p>	<p>Deney: 20 Deney: 20 Deney: 20 Kontrol: 20</p>	<p>Araştırmanın ikinci aşamasında, randomizasyon yöntemi ile aromaterapi, müzikterapi, vibrasyon uygulaması ve kontrol gruplarının her birine 20 olmak üzere toplam 80 preterm yenidoğan çalışmaya alınmıştır. Müzikterapi günde 20dk- 5 gün. uygulanmış ve Acemaşiran Makamı kullanılmıştır. Aynı saatte 1. 3. ve 5. günlerde öncesi ve sonrası Brazelton Yenidoğan Davranış Değerlendirme Ölçeği ve Yenidoğanın Stres ve Davranışları Değerlendirmeleri Formu kullanılmıştır.</p>	<p>Aromaterapi, müzikterapi ve vibrasyon uygulamasının preterm yenidoğanların stresini azalttığı ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır.</p>

<p>AKTAŞ ve KARABULUT (2013) Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği (Doktora Tezi)</p>	<p>Kalp damar cerrahisi yoğun bakım ünitesinde mekanik ventilasyon desteğindeki hastalara aspirasyon işlemi uygulanan müzik terapinin ağrı ve fizyolojik parametrelere etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Kontrol Grubu Deney: 33 Kontrol: 33</p>	<p>Deney: 33 Kontrol: 33</p>	<p>Deney grubuna aspirasyon işlemi sırasında hastalara sufi müzik eserleri Hüseyini ve Nihavend Makamları dinletilmiştir. Aspirasyon öncesi 20 dakika, aspirasyon süresince ve girişim sonrası 20 dakika hastalara enstrümental ney müziği dinletilerek ağrıya verdikleri yanıt video kamerasına kaydedilmiştir. Araştırmacı ve 3 gözlemci (video görüntüleri) hastaların ağrı davranışlarını Yoğun Bakım Ağrı Gözlem Ölçeği kullanılarak aspirasyon uygulamasından önce, uygulama sırasında ve uygulama sonrasında olmak üzere toplam üç kez değerlendirilmiştir.</p>	<p>Mekanik ventilasyon desteğindeki hastalara endotrakeal aspirasyon işlemi uygulanan müzik terapinin hastaların sedasyon düzeylerini kontrol altına aldığı ve ağrı düzeylerini azalttığı görülmüş ve mekanik ventilasyon desteğindeki hastalarda sedasyon ve girişimsel ağrının yönetiminde müzik terapinin uygulanabileceği sonucuna varılmıştır.</p>
<p>CANTEKİN ve TAN (2012) İç Hastalıkları Hemşireliği (Doktora Tezi)</p>	<p>Müzik terapisinin hemodiyaliz hastalarının algıladıkları stresörler ve anksiyete düzeyleri üzerine etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Ön Test- Son Test Kontrol Grubu Deney: 50 Kontrol: 50</p>	<p>Deney: 50 Kontrol: 50</p>	<p>1 haftada üç kez, her diyaliz seansında müzik terapi Rast ve Uşşak Makamı mp3 ile kulaklık aracılığıyla bir hafta boyunca her seansta 30 dk (haftada 3 kez) dinletilmiş ve sonrasında ölçümler tekrar uygulanmıştır.</p>	<p>Müzik terapisinin hemodiyaliz hastalarının algıladıkları stresörler ve anksiyete düzeyleri üzerinde azaltıcı yönde etkili olduğu sonucuna varılmıştır.</p>
<p>KARADAĞ ve KARADAKOVAN (2011) İç Hastalıkları Hemşireliği (Doktora Tezi)</p>	<p>Hemodiyaliz tedavisine devam eden kronik böbrek yetmezlikli hastaların, uyku kalitelerini belirlemek ve hastalara gece uykudan önce dinletilen müziğin uyku kalitesi ve yaşam bulgularına olan etkisini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Kontrol Grubu Deney: 35 Kontrol: 35</p>	<p>Deney: 35 Kontrol: 35</p>	<p>Müzik dinletilmeden geçen bir haftalık süredeki uyku kalitesini belirlemek amacıyla uyku ölçüğü uygulanmıştır. Hastalara 4 gün boyunca, ortalama uykuya yatış saatleri belirlenerek, uyumadan önce 30 dk süresince mp3 player ile kulaklık kullanılarak Zirgüleli Hicaz ve Zirefkend Makamı dinletilmiştir. Bu haftanın sonunda müziğin uyku kalitesine etkisini belirlemek amacıyla uyku ölçüğü tekrar uygulanmıştır. Deney grubundaki hastaların 4 gün boyunca her gün, müzik dinletmeden önce ve sonra sistolik ve diastolik kan basıncı, nabız hızı ve solunum hızı değerleri ölçülüp kaydedilmiş, birinci ve dördüncü gün holter cihazı bağlanarak gece boyunca kan basıncı ve nabız hızı değerleri ölçülerek ortalama değerler kaydedilmiştir. Kontrol grubundaki hastalara uyku ölçüğü uygulanmıştır. Daha sonra hastalara 4 gün boyunca deney grubundaki hastaların müzik dinletildikten sonraki saatler göz önünde bulundurularak sistolik ve diastolik kan basıncı, nabız hızı ve solunum hızı değerleri ölçülüp kaydedilmiştir.</p>	<p>Müzik tedavisinin, kronik böbrek yetmezlikli olan hastalarda yaşam bulgularını azaltan ve uyku kalitesini arttıran etkili bir hemşirelik girişimi olduğu sonucuna varılmıştır.</p>
<p>ARSLAN ve ÖZER (2007) Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı (Doktora Tezi)</p>	<p>Dokunma, müzik ve aromaterapinin yoğun bakım hastalarının fizyolojik durumlarına etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.</p>	<p>Ön Test-Son Test Kontrol GrubuYarı Deney: 36 Kontrol: 36</p>	<p>Deney: 36 Kontrol: 36</p>	<p>Deney grubuna hemşirelik girişimi olarak ekspresif dokunma, müzik terapisi ve solunum yoluyla lavanta yağı kullanılmıştır. Deney grubundaki hastalara 1. gün ekspresif dokunma, 2. gün müzik terapi, 3. Gün solunum yoluyla lavanta yağı uygulanmıştır. Her uygulama öncesi ve sonrası hastaların <i>nabız</i>, sistolik basınç, diastolik basınç ve solunum değerleri ölçülmüştür. Müzik terapide Segah makamı, Hüseyini makamı ve Rast makamı seçilmiştir. Yoğun bakım hastalarına 30 dakikalık cd hazırlanmış ve dinletilmiştir. Tüm hastalara aynı müzik, dışarıdan gelen sesleri engellemek için kulaklık takılarak dinletilmiştir.</p>	<p>Deney ve kontrol grubunda müzik terapi ve aromaterapi sonrası nabız ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Dokunma, müzik terapi ve aromaterapi gibi tamamlayıcı tedavi yöntemlerinin yoğun bakım standart hemşirelik uygulamaları içinde yer alabileceği sonucuna varılmıştır.</p>

Tartışma

Dünyanın birçok yerinde yapılan bilimsel araştırmada, müzik terapinin organizma üzerindeki etkiyi iki yolla gösterdiği anlaşılmıştır. Bunlardan biri müziğin birinci derecede duygulara yapmış olduğu etki, ikincisi ise müziğin fizyolojik etkilerinden dolayı beraberinde oluşturduğu psikolojik ve fizyolojik etkilerdir.^{4,20-23} Bu çalışmada ülkemizde, Klasik Türk Müziği Makamları uygulanarak yapılan hemşirelik doktora tezlerinin ilgili tez değişkenleri açısından sistematik incelenmesi ve makamların semptomlar üzerinde oluşturduğu psikolojik ve fizyolojik etkilerinin detaylı incelenmesi amaçlanmıştır.

Tarama sonucu, Klasik Türk Müziği makamlarının uygulandığı tez merkezine kayıtlı tezlerin (n=74) %81.3'ünün hemşirelik bölümü (yüksek lisans ve doktora) tarafından yapıldığı belirlenmiştir. Tedavi ve bakım hizmetlerinde geniş çalışma alanına sahip olan hemşirelerin, araştırmalarında da müzik terapiye büyük oranla yer verdikleri sayısal verilerle açıkça görülmektedir. Hasta ile kesintisiz etkileşim içinde olan hemşirelerin, nonfarmakolojik ve belirgin yan etkisi görülmeyen doğal yöntemlerin hastalar tarafından daha çok kabul gördüğünü deneyimlemeleri bu çalışmalara diğer sağlık disiplinlerine göre daha fazla yer vermelerinin nedeni olarak düşünülebilir. Bir bilim alanını ilgilendiren araştırmalar, o bilim alanının olası sorunlarını tanımlama, çözüm yollarını arama ve çözüme ulaşma için farklı yöntemleri geliştirebilme fırsatı sunmaktadır. Öte yandan aynı alana yönelik bilimsel birikime büyük oranda yarar sağlamaktadırlar.²⁴ Türk Müziği Makamları'nın yer aldığı deneysel desene sahip hemşirelik tezlerinin hem müzikoloji hem de sağlık profesyonelleri için geniş müzik literatürü oluşturuyor olması ve doktora düzeyinde bu araştırmaların yapılması ayrıca önemlidir. Tez sayılarındaki bu yüksek oran hemşirelerin hastalık ve semptom yönetiminde müzik terapinin ve makam terapisinin klinikte uygulanabilir olup olmadığına oldukça önem verdiklerini anlatmaktadır.

İncelemeye alınan tezlerin en çok 2012 ve 2021 yılları arasında yapıldığı belirlenmiştir. Bunun nedeni son yıllarda artan üniversite ve lisansüstü öğrenci sayısı olabileceği gibi, tamamlayıcı ve geleneksel tıp uygulamalarına olan bilimsel merakın önceki yıllara göre artması olarak değerlendirilebilir. Araştırmaya alınan tezlerin hepsi, randomize kontrollü ve deneysel çalışma olarak tasarlanmıştır. Tezlerdeki katılımcılar her yaş grubu olmakla birlikte, 1 tez dışında diğerlerinde yetişkin bireylerin daha fazla yer aldığı görülmüştür. Bu duruma; yetişkin bireylerde deneye dayalı araştırmaların daha kolay uygulanması olabileceği gibi, çocuk ve bebeklerde deneysel uygulamaların getireceği olası etik sorunlar veya yetişkinlerden elde edilen bilimsel verilerde daha az yanılmanın görülmesi katılımcıların seçimini etkilemiş olabilir.

Araştırmaya alınan ilgili doktora tezlerinde en fazla anksiyete, kaygı, korku, algılanan stresörler ve endişe gibi farklı psikolojik semptomların araştırıldığı ve bunları sırayla; yaşam bulguları, konfor, genel memnuniyet, yaşam kalitesi, ağrı, yaşam bulguları, uyku kalitesi ve yorgunluk düzeyinin takip ettiği görülmüştür. Çalışmaların ikisinde oksijen satürasyonu ve dispne üzerine, 1 çalışmada ise anne sütü üretimine makam terapisinin etkisi araştırılmıştır. Tezlerde; emosyonel durum, genel memnuniyet, konfor, uyku kalitesi, yorgunluk ve ağrı üzerine Türk Müziği Makamlarının etkili birer nonfarmakolojik yöntem olduğu ve araştırılan semptomların tedavisi için hemşirelik uygulamalarında yer alabileceği sonucuna varılmıştır.^{Tez.1-Tez11} Tezlerde emosyonel semptomların terapisinde en fazla Rast ve Uşşak Makamlarının hastalara dinletildiği belirlenmiştir. Arat ve Çınar, ilk kez intrakoronar stent uygulanan hastalara işlem sırasında dinletilen Uşşak Makamı'nın kaygı düzeyini ve ağrı algılamasını düşürmede etkili olduğunu belirlemişlerdir.²⁵ Arman, on bir makam ile yaptığı çalışmasında Mâhûr, Muhayyerkürdî ve Uşşâk makamlarının diğer makamlara göre daha neşeli ve enerjik duygular uyandırdığını saptamıştır.²⁶ Nitekim Dinç, Türk Sanat Müziği (Klasik Türk Müziği) ile fizyolojik ve duygusal tepkiler arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; Rast makamında dinlenen müziğin Hüzzam makamına göre daha olumlu değerlendirildiği

ve katılımcıların kalp atışlarında Rast makamında daha yüksek kalp atışının olduğu bulunmuştur.²⁷ Alanyazında yakın zamanda Çağlayan'ın yaptığı çalışmada; Rast makamında uygulanan terapinin hastaların algılanan stres seviyesinde azalma, benlik saygısı ve motivasyon seviyesinde artmaya neden olduğu saptanmıştır.²⁸ İncelenen doktora tezleri ve sözü edilen bu çalışmalar değerlendirildiğinde, Rast ve Uşşak makamının emosyonel durumlar üzerine olumlu etkilerinin olduğu sonucuna varılabilmektedir. Aynı zamanda anksiyete, kaygı bozukluğu, korku, endişe, algılanan stresörler ve benzer melankolik durumlarda farklı makamların da olumlu etkilerinin olduğu müzik literatüründe yer almaktadır; Nitekim Hüseyini, Nihavend, Buselik, Neva, Hicaz makamları da farklı tezlerde kullanılmış ve olumlu sonuçlar alınmıştır; ancak bu tezlerin sayıları oldukça sınırlıdır ve doktora çalışması amacıyla tekrar tasarlanmasına ihtiyaç vardır.

Ağrı, sağlık alanları içinde en fazla araştırılan ve en fazla baş edilmesi istenen semptom olmaya devam etmektedir. Müzik terapide de ağrı ilişkisini inceleyen çalışmaları görmek mümkündür. Acemaşiran makamının kemiklere ve beyne etki ederek ağrı ve spazmı önleyici etki gösterdiği, gevşemeye de yardımcı olduğu Farabi'nin "Musiki-ul-kebir" eserinde yer almaktadır.¹⁰ Bu çalışmada, ağrı semptomunda iki tezde Acemaşiran makamı, diğerlerinde Hüseyini, Nihavend, Rast ve Hicaz makamlarının uygulandığı belirlenmiştir.^{Tez1,Tez4,Tez5,Tez9} Çalışmaların tümünde seans öncesine göre seans sonrası ağrı skorlarında anlamlı düşüşler gözlenmiştir. Doğan, kemik iliği aspirasyonu ve biyopsisi sırasında dinletilen Acemaşiran makamının, hastalarda ağrıyı azalttığını ve memnuniyeti artırdığını saptamıştır.²⁹ Acemaşiran makamının özellikle doğumda kolaylık sağladığı ve malprezantasyona yardım ettiği ve kas gevşetici nitelikte olduğu TUMATA verilerinde yer almaktadır.¹⁰ Literatürde ayrıca Rehavi makamındaki ney sesinin doğum ağrısını azalttığı, stres düzeyinin düşmesine yardımcı olduğu, gebeyi gevşettiği bildirilmiştir.^{30,31} Sürücü ve ark. primipar gebelerde doğumda anksiyete ve ağrı üzerine müziğin etkisini değerlendirdikleri çalışmalarında; Acemaşiran makamının dinletildiği gruptaki kadınların ağrı şiddetinin azaldığı ve uygulama sonrasında kontrol grubuna göre anksiyete düzeylerinde düşme olduğunu belirlemişlerdir.³² Acemaşiran makamının, ağrı üzerine olumlu etkisinin olduğu taranan tezlerde ve yapılmış diğer çalışmalarda belirgin görülmektedir. Hemodiyaliz hastaları ile yapılmış bir çalışmada Hüseyini, Uşşak, Saba makamlarından seçilen ve canlı dinletilen eserlerin, hastaların ağrı, yorgunluk, anksiyete ve kaşıntı semptomlarını azalttığı belirlenmiştir.³³ İncelenen doktora tezlerinden birinde Hüseyini ve Nihavend makamının ağrıdaki etkili olduğu sonucuna varılmıştır.^{Tez9} Makam terapisi ve ağrı ilişkisinin araştırıldığı ilgili tezlerin ve yapılmış diğer çalışmaların sonuçlarına bakıldığında; başta Acemaşiran makamı olmak üzere, müzik terapinin kendi literatüründe yer aldığı ifadelerle; rahatlatan Rehavi makamı, sükûnet oluşturan Hüseyini makamı, kuvvet veren Saba makamı, neşe ve huzur hissettiren Rast ve Uşşak makamı, tevazuyu geliştiren Hicaz makamının da ağrı düzeyinde azalmaya neden olduğu söylenebilmektedir.

Uyku düzensizlikleri veya uyku kalitesi pek çok deneysel tezde yer alan önemli sağlık sorunudur. Çalışmada uyku kalitesi ile klasik Türk müziği makam terapisinin araştırıldığı üç hemşirelik doktora tezine rastlanmıştır. Söz konusu tezlerden iki tezde hastalara Zirgüle ve Zirefkend makamları, bir tezde Hicaz, Hüseyini ve Neva makamı dinletilmiştir.^{Tez3,Tez6,Tez11} Hemodiyaliz hastaları, kronik obstrüktif akciğer hastaları ve onkoloji hastalarında dinletilen bu makamların uyku kalitesini arttıran etkili birer hemşirelik girişimi olduğu tez sonuçlarında ifade edilmiştir.^{Tez3,Tez6,Tez11} Sarıkaya ve Oğuz'un yaptığı bir çalışmada, huzurevinde kalan yaşlılarda, akşam yatmadan önce dinletilen Uşşak makamındaki pasif müzikoterapinin, uyku kalitesi üzerine olumlu sonuç verdiği görülmüştür.³⁴ Bakır ve Koç'un yaptığı çalışmada, iskemik inmeli hastalara Uşşak Makamı dinletilmesinin uyku kalitesi ve yaşam kalitesinde anlamlı pozitif etki oluşturduğu belirlenmiştir.³⁵ Sarıtaş'ın çalışmasında, karaciğer nakli yapılmış hastalara Zirgüleli Hicaz Makamı 4 gün dinletilmiş ve sonuçta müziğin karaciğer nakli sonrası uyku kalitesini artırdığı bulunmuştur.³⁶ Sarıtaş'ın çalışması ve burada incelenen iki tezde de Zirgüleli ve Zirefkend Makamlarının uyku kalitesi üzerine etkileri anlamlı görülmüştür.^{Tez3, Tez11} Bu veriler doğrultusunda Zirgüleli Hicaz ve Zirefkend makamlarının uyku sürecini ve

kalitesini etkilediği söylenebilmektedir. Bunun yanında sevinç, rahatlama, huzur ve kuvvet duygularını pekiştiren bazı makamların da uyku hijyeninde etkili olabileceği düşünülmektedir. Farklı bir çalışmada, şizofrenik hastalara Bûselik makamındaki eserler canlı dinletilmiş, uygulamanın uyku kalitesinde düzelmeye ve yorgunluk hissinde azalmaya neden olduğu ancak sonuçların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur.^{37,38} Elde edilen sonuçlara bakıldığında özellikle Zirgüleli Hicaz makamının uyku kalitesi ve uyku hijyeninde etkili olduğu görülmektedir; ancak sınırlı sayıdaki tez nedeniyle Buselik makamının ve diğer makamların uykuya doğrudan yada dolaylı etkilerinin incelenmesinin gerekli olduğu anlaşılmıştır.

Doktora tezlerinde sedasyon ihtiyacı, yorgunluk, memnuniyet durumu, anne sütü üretimine etkisi ve yaşam kalitesi gibi konfor göstergelerinin müzik terapide psikolojik semptomlardan sonra araştırılan diğer başlıklar olduğu dikkati çekmiştir. Sezeryan doğumda ve preeklemsili annelerde memnuniyet düzeyi, yoğun bakım hastalarında sedasyon ihtiyacı, şizofrenik hastalarda yaşam kalitesi ve prematüre bebeği olan annelerde anne sütü üretimine etkisinin incelendiği çalışmalarda; Acemaşiran, Rast, Uşşak, Nihavend, Büzürk ve Hüseyini makamları'nın hastalara uygulandığı belirlenmiştir.^{Tez1,Tez7,Tez12,Tez13} Ayrıca hemodiyaliz ve KOAH hastalarında yorgunluk şiddetinin azalmasında da Rast, Uşşak, Zirgüle ve Zirefkend Makamları uygulanmış ve etkileri görülmüştür.^{Tez2,Tez3}

Bu çalışmada, birden fazla tezde müzik terapinin fiziksel ve objektif veriler olan yaşam bulgularına olan etkisinin araştırıldığı görülmüştür. Buna göre, hemodiyaliz hastalarına dinletilen Zirgüleli Hicaz ve Zirefkend Makamı'nın, total diz protezi olan hastalarına uygulanan Acemaşiran makamı'nın, yoğun bakım hastalarına dinletilen Segah, Hüseyini ve Rast makamı'nın, preeklemsili gebelere dinletilen Nihavend ve Buselik Makamı'nın yaşam bulgularının tamamı ya da en az biri üzerinde (kan basıncı, nabız sayısı) etkili olduğu bulunmuştur.^{Tez5,Tez7,Tez11,Tez14} Deneysel yapılan diğer çalışmalarda da, müzik dinletilen gruplarda, sistolik ve diyastolik kan basıncının müzik uygulaması öncesine göre düşük olduğu görülmüştür.⁴⁰⁻⁴² Yapılan bir çalışmada müziğin kan basıncı, vücut sıcaklığı ve nabız sayısı üzerine etkili olduğu saptanmıştır.⁴³ Ancak bazı çalışmalarda Türk müziği makamlarıyla birlikte farklı müzik türlerinin de aynı gruplarda uygulandığı belirlenmiştir. Yakın tarihte Yıldırım ve Oğuz'un yaptığı bir çalışmada; Uşşak, Acemaşiran ve Hüseyini makamı deney grubundaki hastalara dinletilmiş ve işlem öncesi solunum sayısı ortalamasının ve vücut sıcaklık ortalamasının işlem sonrasına göre azaldığı tespit edilmiştir.⁴⁴ Fakat aynı çalışmada sistolik ve diyastolik kan basıncı, saturasyon ve nabız ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.⁴⁴ Literatürde, yaşam bulguları üzerine tek bir makam türünün etkisinin araştırıldığı çalışmalara rastlanamamıştır. Müzik terapide yaşam bulgularında ortaya çıkan olumlu etkilerin, müziğin kişide meydana getirdiği gevşeme ve bir takım kimyasal mediyatörlerin salınması sonucu gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

11

Sonuç ve Öneriler

Müzik terapinin, pek çok semptom ve durumda genel iyilik hali oluşturma ve bireyde konforu yükseltmede tamamlayıcı bir yöntem olduğu tez çalışmalarının ortak sonucu olarak görülmüştür. Rast Makamı'nın tezlerde en fazla yer alan makam olduğu ve en fazla anksiyete, kaygı, korku, stres, endişe gibi psikolojik semptomlar için uygulandığı ve etkili olduğu; ikinci sırada Acemaşiran Makamı'nın yer aldığı ve en fazla ağrı düzeyi üzerine etkisinin araştırıldığı ve sonuçların olumlu olduğu bulunmuştur. Hüseyini Makamı'nın yaşam bulgularından biri ya da bir kaçısı üzerine etkisinin olduğu saptanırken, Rast, Uşşak, Zirgüle ve Zirefkend makamlarının uyku kalitesinin artırılması ve yorgunluk semptomunun azaltılmasında olumlu sonuçlar verdiği belirlenmiştir. Müzik terapide makam terapisinin, hemşireliğin hem bilim hem de sanat alanında yer alacak düzeyde önemli ve sürdürülebilir tamamlayıcı bir tedavi yöntemi olacağı ve bakımı büyük oranda etkileyebileceği düşünülmektedir.

Erişimi kolay, ekstra insan gücü veya kaynak kullanımı gerektirmeyen, maliyetsiz ve farmakolojik olmayan müzik terapisi, tanı veya tedavi amaçlı yapılan sağlık uygulamalarında hemşireler ve sağlık disiplinleri tarafından rahatlıkla kullanılabilir geleneksel ve tamamlayıcı bir yöntemdir. Müzik terapiyi konu alan pek çok araştırma yapılmasına rağmen, makam terapisi daha spesifiktir ve araştırılmak istenen asıl özne için seçilen müziğin makam, ritm, tür ve niteliğinin öz kültürümüzde olduğu gibi özel olarak belirlenmesinin yararlı olacağı ve Türk Müziği makam bilimi için araştırmaların daha titiz tasarlanması gerektiği önerilmektedir. Birden fazla makam ya da bir makamın farklı tedavi uygulamaları içinde çoklu ve karışık uygulanması makam terapisi sonuçlarını yanıltabilir. Müzik terapinin, tedavide uygulanabilirliğine inanılsa da, çalışmalarda bilimsel çelişkiler nedeniyle uygulamada sınırlı kalmakta ve kliniklerde henüz yaygın kullanılmamaktadır. Makam terapide, hastalık ve semptom ilişkisinde araştırma tasarımlarındaki çeşitlilikler ve olası yanılgılar nedeniyle, günümüzde genel sistematik araştırma incelemesi ve sonuçlarının değerlendirilmesi şimdilik mümkün olamamakta; doktora tezlerinin kendi içinde sistematik incelenmesi daha uygun karşılanabilmektedir. Bu nedenle, makam terapisinin tekrarlanan deneysel çalışmalarla güçlendirilmesine ve sonra sistematik geniş verilerle incelenmesine toplumumuzda ihtiyaç vardır.

Taranan tez çalışmaları büyük oranda randomize kontrollü çalışmalardır, ancak sıklıkla tek kör yapıldığı, negatif kontrol grubu, pozitif kontrol grubu ve plasebo kontrol gruplarından negatif kontrol grubuna daha fazla yer verildiği gözlenmiştir. Yanılgıların olması muhtemel bu tür araştırmaların, ekipler oluşturularak, geniş gruplarla ve çift kör yapılmasının kanıt düzeyini artıracacağı beklenmektedir. Klasik Türk Müziği Makam Terapisinin kendi tarihlerinde uygulanagelen şekliyle tekrar yaşatılması ve sahip çıkılmasının kültürlerarası tıp ve hemşirelik uygulamalarına büyük oranda katkı sağlayacağına ve tüm tamamlayıcı sağlık uygulamalarının gelişmesine yardımcı olacağına inanılmaktadır.

Bilgi

Çalışma ile ilgili yazarın; çıkar çatışması potansiyeli olabilecek kişiler, bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumu yoktur.

“Bu çalışma;

Keman, ud, kanun ve ney üstadı olan ve öğrenci yetiştiren babam, **Merhum İhsan Sami Doğan’a ithaf edilmiştir.**”

Araştırmacı Katkı Oranı Beyanı

Hatice Dilek Doğan: Fikir-kavram, tasarım, denetleme-danışmanlık, veri toplama veya işleme, analiz veya yorum, kaynak taraması, makalenin yazımı, eleştirel inceleme, kaynaklar ve fon sağlama.

Araştırmada Kullanılan Tezler

1. Demirhan İ, Özkan B. Spinal anestezi ile yapılan sezaryen doğumlarda dinletilen müziğin ve erken ten temasının annelerin ağrı düzeyine, memnuniyetine ve maternal bağlanmaya etkisi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Hemşirelik Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2021. Ankara.
2. Gülçek E, Aylaz R. Hemodiyaliz hastalarında müzik terapisinin yorgunluk ve anksiyete düzeylerine etkisini. İnönü Üniversitesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2020. Malatya.
3. Kant E, Balcı Akpınar RB. Saçlı deri masajı ve müziğin KOAH'lı hastalarda uyku kalitesi, yorgunluk, dispne ve oksijen saturasyonu üzerine etkisi. Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Esasları Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2020. Erzurum.
4. Düzgün G, Karadakovan A. Palyatif bakım servisinde yatan hastalara dinletilen müziğin ağrı düzeyine etkisinin incelenmesi; Randomize kontrollü bir çalışma. Ege Üniversitesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2020. İzmir.

5. Demirdağ H, Akyüz N. Diz protezi uygulanan hastalarda müziğin ameliyat sonrası ağrı ve yaşam bulguları üzerine etkisi. İstanbul Üniversitesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2018. İstanbul.
6. Gökalp K, Ekinci M. Müzik terapinin yaşlı kanser hastalarının (Evre II ve III Hematolojik Kanser Hastaları) anksiyete ve uyku kalitesi üzerine etkisi. Atatürk Üniversitesi, Psikiyatri Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2015. Erzurum.
7. Toker E, Kömürcü N. Müzikoterapinin preeklampsili gebelerde doğum öncesi anksiyete ve doğum sonrası anne-bebek iletişimi ve memnuniyetine etkisi. Marmara Üniversitesi, Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2014. İstanbul.
8. Tosun Ö, Erdem E. Aromaterapi, müzikterapi ve vibrasyon uygulamalarının yenidoğanın stres ve davranışları üzerine etkisi. Erciyes Üniversitesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2013. Kayseri.
9. Aktaş Y, Karabulut N. Mekanik ventilasyonlu hastanın aspirasyon işlemi uygulanan müzik terapinin ağrı ve fizyolojik parametrelere etkisi. Atatürk Üniversitesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2013. Erzurum.
10. Cantekin I, Tan M. Müzik terapisinin hemodiyaliz hastalarının algadıkları stresörler ve anksiyete düzeyleri üzerine etkisi. İç Hastalıkları Hemşireliği. Atatürk Üniversitesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. 2012. Erzurum.
11. Karadağ E, Karadakovan A. Hemodiyaliz tedavisi uygulanan kronik böbrek yetmezlikli hastalarda müziğin uyku kalitesi ve yaşam bulgularına etkisi. Ege Üniversitesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2011. İzmir.
12. Pınar ŞE, Tel H. Rast makamında dinletilen müziğin şizofrenik hastalarda işitsel halüsinasyon ve yaşam kalitesi üzerine etkisi. Erciyes Üniversitesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2013. Kayseri.
13. Varışoğlu Y, Satılmış G. Yenidoğan yoğun bakım ünitesinde prematüre bebeği olan annelere dinletilen müziğin anne sütü üretimine etkisi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Kadın Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2019. İstanbul.
14. Aslan S, Özer N. Dokunma, müzik ve aromaterapinin yoğun bakım hastalarının fizyolojik durumlarına etkisi. Atatürk Üniversitesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2007. Erzurum.

Kaynaklar

1. Güvenç OR. Türklerde ve Dünya’da müzikle ruhi tedavinin tarihçesi ve günümüzdeki durumu. İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Psikiyatri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi. 1985. İstanbul.
2. Somakçı P. Türklerde müzikle tedavi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2003, 15 (2): 131-140.
3. Gençel Ö. Müzikle tedavi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 2006; 14(2): 697-706.
4. Bekiroğlu T. Klasik Türk Müziğinin hipertansiyon hastalarının kan basınçlarına ve anksiyete düzeylerine etkisi. Gaziantep Üniversitesi, İç Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2011. Gaziantep.
5. Uyar M, Korhan EA. Yoğun bakım hastalarında müzik terapinin ağrı ve anksiyete üzerine etkisi. Ağrı. 2011; 23(4), 139-146.
6. Karamızrak, N. Ses ve müziğin organları iyileştirici etkisi. Koşuyolu Heart Journal. 2014; 17(1), 54-57.
7. Şengül, E. Kültür tarihi içinde müzikle tedavi ve edirne Sultan II. Bayezid Darüşşifası. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008. Edirne.
8. Boso M, et all. Neurophysiology and neurobiology of the musical experience. Functional Neurology. 2006; 21(4), 187-191.
9. Boşnak M, Kurt AH, Yaman S. Beynimizin müzik fizyolojisi. KSU Medical Journal. 2017; 12(1), 35-44.
10. Türk müziği makamları ve insana etkileri: Türk müzik ve hareket terapisi geleneği. <https://tumata.com/muzik-terapi/turk-muzigi-makamlari-ve-etkileri/> Erişim: 01.02.2022.
11. Müzik Terapi: Türk müziği makamları ve insana etkileri. <https://tumata.com/muzik-terapi/turk-muzigi-makamlari-ve-etkileri/> Erişim: 15.01.2022.
12. Araç B. Müzik terapinin cerrahi yoğun bakım hastalarının yaşam bulgularına etkisi. T.C. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2012. Malatya.
13. Suhartini S. Effectiveness of music therapy toward reducing patient’s anxiety in intensive care unit. Media Ners.2008; 2(1), 1-44.

14. Li XM, et all. Effects of music therapy on anxiety of patients with breast cancer after radical mastectomy: a randomized clinical trial. *Journal of Advanced Nursing*. 2011; 68(5), 1145-1155.
15. Lök N, Bademli K. Alzheimer hastalarında müzik terapinin etkinliği: sistematik derleme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 2016;8(3):266-274.
16. Dalli ÖE, Yıldırım. Y. Yoğun bakım ortamında müzik uygulaması ve etkileri: Sistematik Bir İnceleme. *J Tradit Complem Med*. 2021;4(2):173-86.
17. Pentatonik müzik ve etkileri: Tümeta, <https://tumata.com/muzik-terapi/pentatonik-muzik-ve-etkileri>. Erişim: 01.12.2021
18. Somakçı P. Türklerde Müzikle Tedavi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2003;15(2), 131-140
19. Gençel Ö. Müzikle tedavi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 2006;14(2):697-706.
20. Schou K. Music therapy for stress and anxiety reduction in patients with coronary heart disease. *Journal of Music Therapy*. 2014;7:11-23.
21. Bradt J, Dileo C, Potvin N. Music for stress and anxiety reduction in coronary heart disease patients. *Cochrane Database Syst Rev*. 2013; 28(12), 231-253.
22. Demiralp M, Oflaz F, Kömürcü S. Effects of relaxation training on sleep quality and fatigue in patients with breast cancer undergoing adjuvant chemotherapy. *Journal of Clinical Nursing*, 2010; 19(7-8): 1073-1083.
23. Lafçı D. Müziğin kanser hastalarının uyku kalitesi üzerine etkisi. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. 2009. Adana.
24. Hilal S, Ayhan D. Şizofreni İle ilgili hemşirelik lisansüstü tezlerinin özellikleri. *Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi*. 2020; 2(1), 12-25.
25. Arat S, Çınar D. Klasik türk müziğinin ağrı ve kaygı düzeyine etkisi: Girişimsel kardiyolojide randomize kontrollü bir çalışma. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*. 2016;8(2):140-5. doi: 10.5336/nurses.2015-44105
26. Arman A. Klasik Türk müziğinde sıklıkla kullanılan bazı makamların duygusal etkileri. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2015. Bursa.
27. Dinç D. Türk Sanat Müziği (Klasik Türk Müziği) ile fizyolojik ve duygusal tepkiler arasındaki ilişki. Mersin Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Psikoloji Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. 2014. Mersin.
28. Çağlayan B. Şizofreni hastalarına uygulanan müzik terapisinin benlik saygısı, motivasyon ve algıladıkları stres düzeyleri üzerine etkisi. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sağlık Bilimleri Ana Bilim Dalı, Hemşirelik Bilim Dalı, Yüksek lisans tezi, 2021. Çankırı.
29. Doğan D. Kemik iliği aspirasyonu ve biyopsisi sırasında müzik terapinin hastanın ağrı ve memnuniyet düzeyine etkisi. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2020. Bursa.
30. Erkek ZY, Pasinlioğlu T. Doğum ağrısında kullanılan tamamlayıcı tedavi yöntemleri. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2016; 19(1), 71-77.
31. Kurt G, Dinç H, Günaydın S. Gebelikte ve doğum ağrısının kontrolünde müzikoterapinin kullanımı. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2021; 1 (3), 194-199.
32. Sürücü SG, et all. The effect of music on pain and anxiety of women during labour on first time pregnancy: A study from Turkey. *Complementary Therapies in Clinical Practice*, 2018; 30, 96-102.
33. Aydın A. Hemodiyaliz tedavisi alan hastalarda müzik terapinin ağrı, yorgunluk, anksiyete ve kaşıntı semptomları üzerine etkisi. Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim, Yüksek Lisans Tezi, 2018. Gaziantep.
34. Sarıkaya NA, Oğuz S. Huzurevinde kalan yaşlılarda pasif müzikoterapinin uyku kalitesine etkisi. *Journal of Psychiatric Nursing*. 2016; 7(2):55–60.
35. Bakır G, Koç A. İskemik inmeli hastalara verilen müzik terapisinin yaşam kalitesi ve uyku kalitesine etkisi. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Hemşirelik Programı, Yüksek Lisans Tezi. 2019. Ankara.
36. Sarıtaş H. Karaciğer nakli yapılmış hastalarda müziğin uyku kalitesine etkisi. İnönü Üniversitesi Karaciğer Nakli Enstitüsü. Karaciğer Nakli Hemşireliği Programı. Yüksek Lisans Tezi. 2018.
37. Fındıkoğlu S. Şizofrenik hastalarda müzik terapinin ruhsal durum üzerine etkileri. İstanbul Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 2015. İstanbul.

38. Findikoğlu S, ve ark. Şizofreni hastalarında müzik terapinin ruhsal durum üzerine etkileri. Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi, 2020; 4: 61-70.
39. Işıkçı, M. Müzik terapinin kolonoskopi öncesi, hastaların fiziksel ve ruhsal parametreleri üzerine etkisinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2018. İstanbul.
40. Lee JH. The effects of music on pain: A Meta-Analysis, Journal of Music Therap. 2016; 53(4), 430–477.
41. Üzelli YD, ve ark. Mekanik ventilasyon desteğinde olan hastalarda müzik terapinin sedasyon düzeyi ve yaşamsal belirtiler üzerine etkisi: bir pilot çalışma. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2016;1(3):21-27.
42. Araç B. Müzik terapinin cerrahi yoğun bakım hastalarının yaşam bulgularına etkisi İnönü Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, 2012. Malatya.
43. Chang H, et all. Psychophysiological responses to sedative music in patients awaiting cardiac catheterization examination a randomized controlled trial. *J Cardiovasc Nurs*, 2011; 26 (5):11-18.
44. Yıldırım G, Oğuz S. Perkütan koroner girişim uygulanan hastalarda müzik ve doğa seslerinin yaşam bulguları ve anksiyete düzeyleri üzerine etkisi. *Eurasian JHS*, 2022; 5(1): 32-41.